

УДК 378.046-021.68:37.011.3-051

Зелюк В. В.

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА ЯК ПРОСТІР РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

А Розкривається сутність поняття «післядипломна педагогічна освіта» та виявлені характерні риси процесу розвитку педагогічної майстерності вчителя на Полтавщині.

Ключові слова: післядипломна освіта, післядипломна педагогічна освіта, освітній простір, розвиток, учитель.

Постановка проблеми. Система післядипломної педагогічної освіти Полтавської області є органічною складовою державної освітньої системи й покликана створювати сприятливі умови для професійного розвитку освітян регіону. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського (ПОІПО) є головною структурною одиницею цієї системи й будує свою діяльність відповідно до чинного законодавства та нормативних документів України з метою задоволення освітніх потреб суспільства у тісному взаємозв'язку з практикою.

Однією з основних тенденцій процесу модернізації післядипломної педагогічної освіти в Україні є перехід від її дидактико-методичної спрямованості до зростання професійної компетентності як складової педагогічної майстерності та розвитку особистості педагога, що насамперед зумовлено оновленням парадигми післядипломної освіти на відміну від традиційного «підвищення кваліфікації».

Формулювання цілей статті. Виявити характерні риси процесу розвитку педагогічної майстерності вчителя на теренах Полтавщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади функціонування системи післядипломної педагогічної освіти присвятили дослідження А. Кузьмінський, В. Маслов, В. Пікельна, Н. Протасова, В. Олійник, Н. Клясен, Н. Клокар та ін. Більшість дослідників феномен «освітній простір» тлумачать як певну територію, пов'язану з масштабними явищами у галузі освіти (Н. Бастун, С. Бондирева, О. Веряєв, С. Гершунський, В. Гинецінський, Б. Єльконін, Б. Серіков, В. Слободчиков, І. Фрумін та ін.). Теоретичний аналіз наукових джерел із проблеми педагогічної майстерності (Н. Кузьміна, А. Маркова, Ю. Азаров, І. Зязюн, І. Кривонос, Н. Тарасевич та ін.) показав множинність і неоднорідність підходів до ро-

зуміння сутності педагогічної майстерності, наявність проблеми її формування та розвитку.

Виклад основного матеріалу. Нині післядипломна педагогічна освіта в Україні покликана максимально задовольнити професійні, соціальні й культурологічні запити педагогів-практиків у системі перепідготовки та підвищення кваліфікації, спонукати їх до постійного самовдосконалення у професійному та особистісному вимірах. Вона набирає своєї вагомості, що уможливорює на вищому якісному рівні підвищувати кваліфікаційний рівень учителя як учителя-інноватора, вчителя-менеджера, вчителя-митця, вчителя-дослідника, вчителя-творця та ін. Післядипломна педагогічна освіта має постійно сприяти професійному розвитку педагогів задля забезпечення високої якості освіти в Україні. В інформаційному суспільстві, що стрімко змінюється, післядипломна освіта педагога, за визначенням В. Олійника, виступає як професійна й суспільна цінність [4].

Сутність післядипломної освіти визначена Законом України «Про вищу освіту» (ст. 60): «Післядипломна освіта – спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду».

В умовах модернізації системи післядипломної педагогічної освіти, на нашу думку, доцільно унормувати організаційно-правові засади її розвитку шляхом прийняття профільного Закону України «Про післядипломну педагогічну освіту» та розробити Державні стандарти післядипломної педагогічної освіти і багатоваріантні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників за різними формами навчання – денною, очно-дистанційною, дистанційною тощо при наданні

можливості вчителю самостійного вибору форми та місця навчання.

Нині одночасно у науковому обігу українських учених перебуває низка трактувань дефініції післядипломної педагогічної освіти, зокрема, «вузьке» й «широке» її тлумачення. У більшості випадків перше визначення стосується навчання людини з метою проведення педагогічної діяльності (роботи вчителем, викладачем) і здатності адекватно реагувати на оновлення навчальних програм, запровадження нових дисциплін, використання інтерактивних технологій навчання. «Широке» розуміння полягає в реалізації принципу «навчання впродовж життя» або «неперервного навчання», тобто передбачається бажання та можливість учителя продовжувати підвищувати свій науково-методичний рівень упродовж педагогічної діяльності.

Г. Протасова визначає її як «... систему навчання та розвитку фахівців із вищою освітою..., що відбувається у спеціалізованих навчальних закладах засобами самоосвіти та керується державними стандартами до фаху певних рівнів кваліфікації відповідно до вимог суспільно-економічного та науково-технічного прогресу» [5, с. 23].

На думку Е. Зеєра, важливим чинником, що детермінує основні напрями інноваційних змін, є методологія освітньої діяльності. Її основними характеристиками є освітній простір, який розвивається, компетентнісний підхід і принципи проектування освітньої діяльності. Вчений визначає структурні складові освітнього простору у вигляді трьох векторів, які об'єктивно відтворюються і саморозвиваються: суб'єкти розвитку, до яких належать школярі, вчителі, андрагоги; система неперервної освіти, складовими якої є вища і післядипломна освіта; різноманітні види діяльності, які виконують особистісно-розвивальну функцію (навчально-пізнавальну, навчально-професійну, професійно-освітню, нормативну, продуктивно-професійну, творчо орієнтовану) [1].

У педагогічній літературі цей термін вживається також у якості синоніма поняття «освітнє середовище». Незважаючи на те, що ці поняття дуже близькі та взаємообумовлені, вони нетотожні. Так, І. Шендрик справедливо зауважує, що поняття «освітній простір» та «освітнє середовище» розрізняються тим, що, по-перше, середовище характеризується статичністю, у той час як простір – динамічністю, оскільки формує та відображає елементи складної системи соціальних зв'язків закладу освіти. По-друге, на відміну від середовища, простір характеризується суб'єктивним сприйняттям. По-третє, середовище – це даність, а простір є результатом конструктивної діяльності [7].

Далі зупинимося на розгляді майстерності, яку О. Субетто визначає як вищу форму вираження компетентності [6, с. 13]. Майстерність учителя можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, вияв творчої активності особистості педагога.

У контексті нашого дослідження важливо під-

креслити, що майстерність – це високе мистецтво виховання, що постійно вдосконалюється, доступне кожному педагогу, який працює за покликанням і любить дітей. Педагог-майстер своєї справи – це спеціаліст високої культури, що глибоко знає свій предмет, добре ознайомлений із відповідними галузями науки і мистецтва, практично розуміє питання загальної й особливо дитячої психології та досконало володіє методикою навчання та виховання [3, с. 33–34].

Педагогічна майстерність, за класичним визначенням І.А. Зязюна, – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. Він виділяє 4 елементи у структурі педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності та педагогічна техніка. Усі складники педагогічної майстерності взаємопов'язані, їм властивий саморозвиток, а не лише зростання під впливом зовнішніх чинників [3, с. 25, 26–29].

У наш час таким простором розвитку педагогічної майстерності, науково-методичного забезпечення професійного зростання вчителя є ПОППО. Він є першим закладом післядипломної педагогічної освіти України, сертифікованим відповідно до державного стандарту управління якістю ISO 9001:2009.

На інститут покладається важлива місія забезпечення високої якості післядипломної педагогічної освіти на теренах Полтавщини. Стратегія ПОППО полягає в залученні у зміст післядипломної педагогічної освіти філософських, історичних, соціологічних, психологічних, педагогічних знань; переведення навчальної діяльності слухачів курсів із режиму одержання інформації в режим інноваційних розробок, спільного пошуку орієнтирів професійної діяльності; сприяння професійному вдосконаленню педагога шляхом осмислення й перебудови професійно-особистісного досвіду на основі рефлексивної діяльності; насичення інноваційно-творчого середовища для соціально активних педагогів.

Нині впроваджуються новітні форми підвищення кваліфікації вчителів, що сприяє задоволенню потреб учителів у професійному зростанні для подальшого успішного проходження ними атестації. У міжкурсовий період здійснюється організаційно-методичне забезпечення впровадження новітніх педагогічних технологій в освітній простір Полтавщини при проведенні міжнародних, всеукраїнських, обласних науково-практичних конференцій і семінарів; постійних семінарів для районної (міської) системи методичної служби; семінарів-практикумів для керівників освітніх закладів, педагогічної громадськості.

Важливою ланкою діяльності інституту є популяризація передового педагогічного й наукового досвіду за допомогою видання інформаційно-методичних збірників, навчальних і навчально-методичних посібників, наукових монографій тощо. Прикметно, що з 2011 р. запроваджено дієвий

інструмент удосконалення професійних і громадянських компетентностей працівників інституту – педагогічні студії. Їх проведення має на меті впровадження і популяризацію педагогічного досвіду, інноваційних технологій та інтерактивних форм навчання дорослих.

ПОППО добре себе позиціонує у дослідженнях педагогічної майстерності вчителів на теренах Полтавщини. В інституті працює 23 авторські творчі майстерні учителів, метою діяльності яких є вдосконалення змісту методичної роботи та розширення форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, залучення можливостей та інтелектуальних здібностей кращих учителів до здійснення науково-методичної та науково-дослідної роботи, поширення передового педагогічного досвіду. Методичні працівники – куратори авторських творчих майстерень учителів разом із керівниками-вчителями використовують різні інтерактивні форми при проведенні засідань. Робота учасників АТМУ та їхні результати висвітлювалися на семінарах, конференціях, круглих столах, курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників області, районних та міських методоб'єднаннях, друкувалися у фахових виданнях.

Продуктивним виявився досвід підготовки вчителів до участі у Всеукраїнському конкурсі «Учитель року-2015», у рамках якого було проведено засідання Школи фахового зростання для 119 учителів-учасників із районів і міст Полтавської області. Майбутні конкурсантні відвідали секції за напрямками: «Українська мова та література», «Хімія», «Образотворче мистецтво», «Правознавство», «Класний керівник» і загальний лекторій з проблематики педагогічної інноватики, психологічних аспектів підготовки та участі у конкурсі, створення та презентації веб-сайтів (блогів) за участю науковців, методистів, учителів-новаторів.

Сталий розвиток є основою післядипломної освіти як простору розвитку педагогічної майстерності в ПОППО, що ініціює та успішно реалізує освіт-

ні та науково-дослідні проекти. Заклад стимулює ініціативу вчителів, здійснює науково-методичний супровід їхнього фахового зростання. Наприклад, на запити різних соціальних і професійних груп зорієнтовані проекти кафедри менеджменту освіти «Школа молодого керівника» та навчальний проект кафедри педагогічної майстерності «Регіональні студії педагогічної майстерності» та «Полтавська регіональна школа новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників». Цим досягається висока мобільність програм відповідно до потреб ринку праці.

Висновки. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського – визнаний в Україні лідер серед закладів післядипломної педагогічної освіти – успішно пройшов ліцензування на підвищення кваліфікації фахівців за напрямом 0101 Педагогічна освіта й отримав Ліцензію Міністерства освіти і науки України (серія АЕ № 458794) відповідного профілю терміном на 5 років до 1 липня 2019 року. Це уможливило й далі успішно розвивати простір педагогічної майстерності вчителя як місця перетину інтересів усіх учасників освітнього процесу, де забезпечується використання та активізація їхнього творчого потенціалу та теренах Полтавщини.

Список використаних джерел

1. Зеер, Э.Ф. Модернизация профессионально-педагогического образования: инновационный аспект / Э.Ф. Зеер // Теория образования. – 2006. – №6. – С. 44.
2. Педагогічна майстерність: виклики XXI століття [Текст] : портфоліо кафедри педагогічної майстерності / [упоряд. : В.В. Зелюк, Н.І. Білик, Т.А. Устименко]; Полтав. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. М.В.Остроградського. – Полтава : АСМІ, 2013. – 468 с.
3. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюна, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – Київ : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
4. Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку : наук.-метод. посіб. / за заг. ред. В.В. Олійника, Л.І. Даниленко. – Київ : Міленіум, 2005. – С. 32.
5. Протасова, Н. Г. Післядипломна освіта педагогів: зміст, структура, тенденції розвитку / Н. Г. Протасова. – Київ : Шкільний світ, 1998. – 176 с.
6. Субетто, А.И. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций. – СПб. – Москва : Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. – С. 13.
7. Шендрик, И. Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование. – Москва : АПКИРО, 2003.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 09.03. 2015

Зелюк В. В. Последипломное образование как пространство развития педагогического мастерства учителя.

А Раскрывается сущность понятия «последипломное педагогическое образование» и выявлены характерные особенности процесса развития педагогического мастерства учителя на Полтавщине.

Ключевые слова: последипломное образование, последипломное педагогическое образование, образовательное пространство, развитие, учитель.

Zeliuk V.V. In-service training as open space for teacher excellence development.

S This paper deals with the essence of the notion «in-service training» and distinctive features of the process of teacher excellence development in the field of education in Poltava Region.

Key words: in-service training, in-service teachers training, field of education, development, teacher.